

WIADOMOŚCI ARCHIDIECEZJALNE WILEŃSKIE

DWUTYGODNIK KAPŁAŃSKI

Sanctifica eos in veritate. Joan. 17, 17.

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, M. Magdaleny 4 (Kurja Metropolitalna)
Konto P. K. O.: Nr. 700.255 — „Wiadomości Archid. Wileńskie" — Wilno
Konto P. K. O.: Nr. 700.262 — „Kurja Metropolitalna Wileńska" — Wilno

Prenumerata: rocznie 10 złotych, półrocznie 5 zł., numer pojedyńczy 50 groszy
Ogłoszenia: 1/1 strony 40 zł., 1/2 strony 20 zł., 1/4 strony 10 zł., 1/8 strony 5 zł.

Rok XIII **Wilno, dn. 10 maja 1939 r.** **Nr. 9**

ODEZWA BISKUPÓW POLSKICH DO WIERNYCH.

Polska miłująca pokój stanęła przed koniecznością doraźnego uzupełnienia środków swej obrony. Wskutek załamania się prawa moralnego w stosunkach międzypaństwowych silna armja pozostała prawie jedyną rękojmią bezpieczeństwa granic, praw, niepodległości. Dozbrojenie wysunęło się na czoło naszych zagadnień państwowych.

Zarządzenie pogotowia obronności wstrząsnęło Rzecząpospolitą. Przeświadczenie o koniecznej ofierze ogarnęło obywateli. Koło zwycięskiej armji skupił się naród jak nigdy dotąd. Gdy w minionych wiekach nawet w ciężkich potrzebach skąpiono nieraz wojsku koniecznego wyposażenia, obecnie wszyscy śpieszą z ofiarą mienia, z groszem wdowim, z dziecięcą daniną, pańskim darem, z zapisem krwi, z wojennym podatkiem życia. Niezawodny patrjotyzm przemówił akcentem bohaterstwa. W błękitach nadwiślańskich wzbił się władnie Orzeł Biały, zbrojny w moc i gromy. Ludy uwierzyły w polskie mocarstwo.

W takiej to chwili my, wasi Biskupi, odzywamy się do was z dorocznej swej konferencji słowem, którego w doniosłych dniach naszego życia słusznie oczekujecie. Odezwa to krótka. Dyktuje nam ją obowiązek pasterski i głębokie obywatelskie poczucie.

Do zadań Rzeczypospolitej w obecnej chwili dziejowej powinniśmy się ustosunkować z niezłomną wiarą w Opatrzność

Bożą, ze spokojem, którego nas Chrystus uczy słowy: „Czemu bojaźliwi jesteście, małej wiary?" Wierzymy, że w planach i porachunkach Bożych żaden dobry uczynek nie przepada. Ani w losach człowieka, ani w dziejach ludów nie giną bez skutku służba boża, cnota, ofiara szlachetna, uczciwa praca, dobra wola.

Otóż w odrodzonej Polsce, mimo ludzkich błędów i grzechów, wielbiliśmy i czciliśmy Boga i chcemy Mu coraz wierniej służyć. Odparliśmy bezbożniczy komunizm od granic Rzeczypospolitej i nie pozwoliliśmy, by się w polskiem życiu pod błędnemi hasłami kultury niechrześcijańskiej zagnieździł. Wyrastamy z bezbożnictwa, wolnomyślicielstwa, pozytywizmu, obojętności religijnej. Bronimy się skutecznie przed sąsiedzkiem neopogaństwem, mimo że się do nas zakradało w owczej skórze słowiańskich podań i obrzędów. Coraz jawniej, coraz oficjalniej, coraz szczerzej opieramy życie polskie na zasadach chrześcijańskich i na bożem prawie. Duchem Chrystusowym krzepimy się na wewnętrzny wzrost i powodzenie, a nazewnątrz nie hołdujemy zasadom gwałtu i przemocy, nie czyhamy na bezbronnych sąsiadów, wyznajemy hasło braterskiej współpracy ludów, chcemy promieniować naokoło siebie nie błyskawicami najazdu, lecz światłami kultury chrześcijańskiej.

Jesteśmy pewni, że tak postępując, nie sprzeniewierzamy się swemu powołaniu, owszem współpracujemy z Opatrznością i urzeczywistniamy swe posłannictwo. Ufamy, że Bóg policzy nam tę dobrą wolę, ten wysiłek o Jego chwałę, ten trud o Jego Królestwo, tę troskę o dobro moralne, tę walkę ze złem. Nie wątpimy, że ta Opatrzność, której zawierzyliśmy się przy zmartwychwstaniu Ojczyzny, kiedyśmy ślubowaniem uroczystem postanowili wznieść Jej pomnikową świątynię w stolicy, natchnie nas myślą czynów wielkich, bohaterskich, świętych i wesprze nas, skoro we własnem życiu i w życiu narodów torujemy drogę prawdzie Bożej i prawu moralnemu.

Z tej moralnej podbudowy naszego patrjotyzmu wypływa powaga naszej postawy praktycznej. W obliczu gróźb wojennych zachowamy spokój, rozwagę, godność. Jesteśmy czujni i gotowi na wszystko i dlatego nie poddamy się panice, plotkom, prowokacjom. Zdwoimy sumienność i wytrwałość w powinnościach swego zawodu, a zarazem bez ociągania się spełnimy każdą służbę obywatelską.

Współdziałać będziemy z zapałem z władzami państwowemi w wykonywaniu rozporządzeń, przygotowujących życie kraju na możliwości wojenne ku obronie Ojczyzny i wiary, dla ratowania

swobód religijnych i sumienia, dla wolności ducha i życia narodowego dozbroimy armję i wyposażymy ją w skrzydła potężne. Wiarą, entuzjazmem patrjotycznym, szlachetną wolą zgody podsycać będziemy znicz miłości Ojczyzny, iżby rozgorzał płomieniem niebotycznym jako nasz hołd modlitewny ku Bogu, jako krzyż wyrastający z serc, jako wołanie Polski o pokój ludów, jako słup ognisty przed narodem, dla obcych zaś jako godło przyjaźni, ale zarazem w razie potrzeby jako znak stanowczej przestrogi.

W tym duchu pojednania, ale i nieustępliwej obronności łączymy się całem sercem ze wspaniałemi odezwami pokoju i sprawiedliwości Ojca św. Piusa XII. Opatrzność wyznaczyła Go na anioła pokoju, na Papieża pojednania, na apostoła zgody. Polska, pragnąca być trwałym czynnikiem równowagi i pokoju, a powołana do spełnienia roli godzenia ludów, będzie popierała szlachetne inicjatywy „Pasterza Anielskiego" czynem i modlitwą.

Dla uproszenia Rzeczypospolitej opieki Bożej, a narodom pokoju zarządzamy w myśl intencji Ojca św. co następuje:

1. Przez nadchodzący miesiąc maj należy ze szczególniejszą gorliwością odprawiać we wszystkich kościołach za pomyślność Rzeczypospolitej i pokój świata nabożeństwa majowe, podczas których rozbrzmiewać będą suplikacje. Każde nabożeństwo zakończy się śpiewem „Boże coś Polskę".

2. Niech wierni starają się pogłębić w tym okresie życie religijne, przystępując częściej do Sakramentów świętych i pełniąc uczynki miłosierne.

3. Bractwa, sodalicje i organizacje kalolickie niech zdwoją swą gorliwość apostolską i niech urządzą w maju wspólne Komunje święte.

4. Do was przedewszystkiem, drogie dzieci polskie, zwracamy się z wezwaniem, byście poszły za głosem Ojca świętego i codziennie brały udział w nabożeństwie majowem, ofiarując swe modlitwy i dobre uczynki za pomyślność Państwa Polskiego i o zgodę wśród narodów.

5. Ze szczególnym zapałem i uroczystością należy obchodzić w bieżącym roku uroczystość Najśw. Maryi Panny Królowej Korony Polskiej.

„Łaska Pana Naszego Jezusa Chrystusa z wami".

Warszawa, dnia 26 kwietnia 1939 r.

August Kardynał Hlond, Arcybiskup Andrzej Szeptycki, Arcybiskup Bolesław Twardowski, Arcybiskup Adam Sapieha,

Arcybiskup Romuald Jałbrzykowski, Arcybiskup Juljan Nowowiejski, Arcybiskup Stanisław Gall, Biskup Grzegorz Chomyszyn, Biskup Jozafat Kocyłowski, Biskup Marjan Leon Fulman, Biskup Henryk Przeździecki, Biskup Adolf Szelążek, Biskup Stanisław Łukomski, Biskup Stanisław Okoniewski, Biskup Teodor Kubina, Biskup Karol Radoński, Biskup Włodzimierz Jasiński, Biskup Franciszek Lisowski, Biskup Stanisław Adamski, Biskup Franciszek Barda, Biskup Kazimierz Bukraba, Biskup Józef Gawlina, Biskup Jan Lorek, Biskup Czesław Kaczmarek, Ks. Administrator Apostolski Jakub Medwecki, Ks. Wikarjusz Kapitulny Dionizy Kajetanowicz.

Powyższe orędzie Episkopatu Polski zechce Wielebne Duchowieństwo odczytać wiernym z ambony w najbliższą niedzielę.

DZIAŁ URZĘDOWY.

ZARZĄDZENIA ORDYNARJATU ARCYBISKUPIEGO.

W spawie odezwy Biskupów Polskich do Wiernych.

KURJA METROPOLITALNA WILEŃSKA
Wilno, dnia 30. IV. 1939 r. Nr. 15/L.

Kurja podaje do wiadomości, że J. E. Ksiądz Arcybiskup Metropolita Wileński polecił wyżej podaną odezwę Biskupów Polskich do wiernych odczytać we wszystkich kościołach archidiecezji Wileńskiej w najbliższą niedzielę i zastosować się do wydanych w odezwie zarządzeń.

Ks. J. Ostreyko
w/z. Kanclerz Kurji.

W sprawie „Tygodnia Polskiego Białego Krzyża".

KURJA METROPOLITALNA WILEŃSKA
Wilno, dnia 2. V. 1939 r. N. 16/L.

Od dnia 10 do 15 maja r. b. na terenie całej Polski odbędzie się „Tydzień Polskiego Białego Krzyża".

Polski Biały Krzyż dąży do kształcenia i podniesienia moralnego i patrjotycznego żołnierza polskiego oraz do ściślejszego zespolenia społeczeństwa z Armją.

W chwili obecnej praca Polskiego Białego Krzyża nabiera specjalnego znaczenia.

Kurja przeto poleca PW. Duchowieństwu współpracę z usiłowaniami Polskiego Białego Krzyża przez należenie do Miejskich i Gminnych Komitetów „Tygodnia" oraz przez informowanie ludności o celach i pracach tego Stowarzyszenia.

Ks. J. Ostreyko
w/z Kanclerz Kurji.

ZARZĄDZENIA PRAWNO-PAŃSTWOWE

Układ między Stolicą Apostolską i Rzecząpospolitą Polską w sprawie ziem, kościołów i kaplic pounickich, których Kościół Katolicki pozbawiony został przez Rosję, podpisany w Warszawie dnia 20 czerwca 1938 roku.

(Dz. U. R. P. Nr. 35 z dnia 18. IV. 1939 r., poz. 222).

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ,

MY, IGNACY MOŚCIKI

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ,

wszem wobec i każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy, wiadomem czynimy:

Dnia dwudziestego czerwca tysiąc dziewięćset trzydziestego ósmego roku podpisany został w Warszawie między Stolicą Apostolską a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej układ w sprawie ziem, kościołów i kaplic pounickich, których Kościół Katolicki pozbawiony został przez Rosję, o następującem brzmieniu:

Przekład.

Układ między Stolicą Apostolską a Rzecząpospolitą Polską w sprawie ziem, kościołów i kaplic pounickich, których Kościół Katolicki został pozbawiony przez Rosję.

Jego Świątobliwość Papież Pius XI i Jego Ekscelencja Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej,

ożywieni pragnieniem uregulowania sprawy ziem, kościołów i kaplic pounickich, których Kościół Katolicki został pozbawiony przez Rosję,

postanowili, w wykonaniu artykułu XXIV ust. 3 Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzecząpospolitą Polską, podpisanego w Rzymie dnia 10 lutego 1925 r., zawrzeć odnośny Układ i mianowali w tym celu swymi Pełnomocnikami, a mianowicie:

Jego Świętobliwość:

Jego Ekscelencję Monseigneur Filipa CORTESI, Arcybiskupa Syraceńskiego, Nuncjusza Apostolskiego w Warszawie;

Jego Ekscelencja Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej:

Jego Ekscelencję Pana Józefa BECKA, Ministra Spraw Zagranicznych,

którzy, po wymianie swych pełnomocnictw, uznanych za dobre i w należytej formie, zgodzili się na postanowienia następujące:

Artykuł I.

Przez określenie: „ziemie pounickie“, „kościoły pounickie“, „kaplice pounickie“, użyte w niniejszym Układzie, należy rozumieć ziemie, kościoły lub kaplice, stanowiące niegdyś własność osób prawnych Kościoła Katolickiego obrządku unickiego, położone na obszarze Archidiecezji wileńskiej oraz Diecezyj: łomżyńskiej, pińskiej, podlaskiej, lubelskiej i łuckiej i które oddane zostały w użytkowanie Cerkwi Prawosławnej lub jej osób prawnych w związku z ukazem carskim z dnia 25 marca (6 kwietnia) 1839 r. (ogłoszonym w Pełnym Zbiorze Praw 25 czerwca 1839 r. Nr. 12467), z decyzją Świętobliwego Synodu z dnia 13/25 kwietnia 1875 r. zatwierdzoną przez cesarza rosyjskiego dnia 1/13 maja

1875 r. i ogłoszoną w dniu 7 maja 1875 r. (Pełny Zbiór Praw z r. 1875 Nr. 54670), lub też w związku z rozporządzeniami rządu rosyjskiego w tym przedmiocie.

Artykuł II.

Stolica Apostolska zrzeka się na rzecz Państwa Polskiego roszczeń Kościoła Katolickiego do prawa własności na wszystkich ziemiach pounickich nawet w razie gdyby ziemie te stanowiły przedmiot sporu lub znajdowały się w posiadaniu Państwa, czy też innych osób.

Artykuł III.

1. Ze swej strony Państwo Polskie przeznacza 12.000 hektarów ziemi na udotowanie Mens biskupich, Kapituł, Seminarjów diecezjalnych i beneficjów proboszczowskich w Archidiecezji wileńskiej, oraz w Diecezjach: lubelskiej, łomżyńskiej, łuckiej, pińskiej i podlaskiej.

2. Do tego kontyngentu 12.000 hektarów zalicza się około 9.120 hektarów ziemi, które są obecnie w posiadaniu lub władaniu osób prawnych Kościoła Katolickiego we wspomnianych Archidiecezji i Diecezjach, a nie zostały nabyte drogą kupna. Państwo Polskie uznaje nieruchomości te za własność Kościoła Katolickiego z dniem wejścia w życie niniejszego Układu.

3. Poza tem Skarb Państwa wypłaci Kościołowi Katolickiemu tytułem równowartości za około 2.880 hektarów ziemi, brakujących do przewidzianego w ust. 1 niniejszego artykułu kontyngentu 2.500.000 zł. w obligacjach „4% Pożyczki konsolidacyjnej“ nominalnej wartości. Wypłata ta nastąpi w ciągu dwóch miesięcy od daty wejścia w życie niniejszego Układu.

Artykuł IV.

1. W ciągu czterech lat od daty wejścia w życie niniejszego Układu, Kościół Katolicki przeprowadzi podział ziem, które w myśl artykułu III niniejszego Układu stają się Jego własnością, biorąc dla udotowania Mens biskupich, Kapituł, Seminarjów diecezjalnych oraz beneficjów proboszczowskich normy przewidziane w artykule XXIV Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzecząpospolitą Polską, podpisanego w Rzymie dnia 10 lutego 1925 r.

2. W tym celu Kościół Katolicki będzie mógł przeprowadzać swobodnie potrzebne transakcje między Mensami, Kapitułami, Seminarjami diecezjalnemi i beneficjami proboszczowskiemi. Ponadto, Kościół Katolicki będzie mógł nabywać skądinąd dla nich ziemie, jednakże w ilości ogólnej nie przewyższającej tej, jaka w trakcie przeprowadzania tych transakcyj musiała być z tych gruntów sprzedana osobom trzecim.

Artykuł V.

Z dniem wejścia w życie niniejszego Układu, Państwo Polskie uznaje ponadto za własność Kościoła Katolickiego kościoły i kaplice pounickie, z plebanjami, ogrodami plebańskiemi i cmentarzami pounickiemi, będące w dniu podpisania niniejszego Układu w posiadaniu lub władaniu Kościoła Katolickiego.

Artykuł VI.

Odnośnie do kościołów i kaplic pounickich, będących w posiadaniu Państwa, a nie będących w użytkowaniu Kościoła Prawosławnego, Rząd Rzeczypospolitej Polskiej zobowiązuje się prowadzić w dalszym ciągu badanie warunków, w których się one znajdują i przekazać je na własność Kościołowi Katolickiemu we wszystkich przypadkach, gdy to się okaże możliwe.

Artykuł VII.

1. Wpisanie do księgi hipotecznej prawa własności nieruchomości objętych niniejszym Układem na rzecz osób prawnych Kościoła Katolickiego nastąpi na podstawie deklaracji właściwego Ordynarjusza, poświadczonej co do ziem o których mowa w ust. 1 artykułu III niniejszego Układu przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych, a co do objektów wymienionych w Artykułach V i VI tegoż Układu przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

2. Deklaracja winna zawierać dokładne określenie nieruchomości oraz wymienienie osoby prawnej kościelnej lub zakonnej, na której imię wpis hipoteczny ma nastąpić.

3. Deklaracje Ordynarjuszy oraz wpisy hipoteczne na podstawie tych deklaracyj są wolne od opłat stemplowych i sądowych.

4. Opłaty pisarzy hipotecznych ponoszą Ordynarjusze.

Artykuł VIII.

Państwo Polskie zrzeka się niepobranych należności z tytułu użytkowania przez Kościół Katolicki ziem, które zostały objęte niniejszym Układem.

Artykuł IX.

Układ niniejszy w niczem nie narusza praw i uprawnień, przysługujących Kościołowi Katolickiemu oraz Państwu Polskiemu z mocy wyżej wymienionego Konkordatu oraz innych tytułów prawnych.

Artykuł X.

Niniejszy Układ będzie ratyfikowany i wejdzie w życie 30 dnia po dacie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych.

Na dowód czego wyżej wymienieni Pełnomocnicy podpisali niniejszy Układ i wycisnęli na nim swe pieczęcie.

Sporządzono w Warszawie, w dwóch egzemplarzach, dnia 20 czerwca 1938 r.

Ph. Cortesi *Beck*
Arcybiskup Syraceński Nuncjusz Apostolski.

Zaznajomiwszy się z powyższym układem, uznaliśmy go i uznajemy za słuszny zarówno w całości, jak i w każdem z postanowień w nim zawartych; oświadczamy, że jest przyjęty, ratyfikowany i potwierdzony i przyrzekamy, że będzie niezmiennie zachowywany.

Na dowód czego wydaliśmy Akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Rzeczypospolitej.

W Warszawie, dnia 10 września 1938 r. *(—) I. Mościcki*

L. S. Prezes Rady Ministrów: *(—) Sławoj Składkowski.*
Minister Spraw Zagranicznych: *(—) Beck.*

Oświadczenie Rządowe z dnia 12 kwietnia 1939 r. w sprawie wymiany dokumentów ratyfikacyjnych układu między Stolicą Apostolską a Rzecząpospolitą Polską o ziemiach pounickich, podpisanego w Warszawie dnia 20 czerwca 1938 r.

(Dz. U. R. P. Nr. 35 z dnia 18. IV. 1939 r., poz. 223).

Podaje się niniejszem do wiadomości, że zgodnie z art. X układu między Stolicą Apostolską a Rzecząpospolitą Polską w sprawie ziem, kościołów i kaplic

pounickich, których Kościół Katolicki pozbawiony został przez Rosję, podpisanego w Warszawie dnia 20 czerwca 1938 r., wymiana dokumentów ratyfikacyjnych powyższego układu nastąpiła w Rzymie dnia 16 marca 1939 r.

Minister Spraw Zagranicznych: *Beck.*

Okólnik z dnia 8 lutego 1939 roku w sprawie ogrodzeń w miastach.

(Nr. SB. 28-187-1; Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. Nr. 3/39, poz. 11).

Do PP. Wojewodów i Prezydenta m. st. Warszawy.

Stosownie do przepisu § 5 ust. (1) rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 16 marca 1938 r. o sposobie odgradzania posiadłości i działek (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 182), ogrodzenia i odgraniczenia posiadłości działek w miastach powinny być wykonane w jednakowej wysokości i o jednolitym typie dla ulicy, drogi lub placu, albo ich części, przedstawiających element, wyraźnie wyodrębniający się z całości, a poza tem powinny odpowiadać charakterowi otoczenia.

Ustęp (2) tegoż § 5 powołanego rozporządzenia nakłada na władze policyjno-budowlane obowiązek ustalania sposobu budowy, zarysu, koloru oraz wysokości ogrodzenia od strony ulic, w razie gdy nie zostały ustalone w prawomocnym planie zabudowania.

Ponieważ zakładane przy niektórych ulicach w miastach ogródki przed domami powinny przyczyniać się do podniesienia estetycznego wyglądu zarówno domów, jak i ulic — przeto władze, określające na podstawie powołanego przepisu rodzaj i wysokość ogrodzeń, powinny dbać o to, by ogrodzenia oddzielające wspomniane ogródki od ulic czyniły zadość powyższym wymaganiom, a w pierwszym rzędzie miały jednolity i właściwy charakter dla odnośnych odcinków ulic, całych ulic lub dzielnic.

Jeśli chodzi o ogrodzenia przy ulicach o zabudowaniu zwartem, posiadających na całej ich długości, bądź na długości pewnych odcinków, ogródki przed domami, wysokość ogrodzeń powinna wynosić 1 mtr. 25 cm. — rzecz oczywista, o ile nie jest zastosowane przy danej ulicy odgraniczenie ogródków za pomocą żywopłotu albo niskiego krawężnika. Wyjątek stanowić mogą ogrodzenia, będące integralną częścią kompozycyjną architektury domu lub szeregu domów przy danej ulicy lub jej odcinku.

O powyższem podaję do wiadomości Panów Wojewodów i Pana Prezydenta m. st. Warszawy w celu wydania stosownych zarządzeń.

Sławoj Składkowski, Minister.

Okólnik z dnia 15 lutego 1939 roku o podniesienie wyglądu osiedli.

(Nr. AP. 10-385; Dz. Urz. Min. Spr. Wewn. 4/39, poz. 21).

Do PP. Wojewodów i Komisarza Rządu na m. st. Warszawę.

Przypominając zarządzenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wydane w latach ubiegłych, a obowiązujące nadal w sprawie podniesienia wyglądu osiedli i ich stanu sanitarnego polecam P. Wojewodzie (P. Komisarzowi Rządu

na m. st. Warszawę) w bieżącym roku zwrócić uwagę przedewszystkiem na następujące okoliczności:

1) Wygląd domów w osiedlach zwłaszcza w miastach winien być doprowadzony do stanu, odpowiadającego przepisom budowlanym przy zastosowaniu postanowień art. 377 i 380 Prawa Budowlanego.

2) Dla przeprowadzenia akcji uporządkowania anten w oparciu się na przepisie art. 388 ust. (2) Prawa Budowlanego naznaczony jest ostateczny termin do dnia 1 lipca 1939 r.

W międzyczasie władze administracji ogólnej winny dopilnować uporządkowania anten tam, gdzie z punktu widzenia technicznego będzie to możliwe.

3) W wielu miejscowościach ogrodzenia nie odpowiadają przepisom rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych wydanych w roku 1938. Należy przeto ogrodzenia te doprowadzić do stanu zgodnego z wymaganiami rozporządzeń z dnia 16 marca 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 182) i z dnia 30 czerwca 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr. 45, poz. 373).

Ze względu na poczynione doświadczenia i warunki ekonomiczne życia w osiedlach wiejskich polecam stosować w porównaniu z wydanemi w roku ubiegłym zarządzeniami następujące ulgi:

a) bielenie względnie malowanie płotów na wsi z powodu konieczności doprowadzenia do porządku wielu jeszcze płotów przenosi się na lata następne.

Co do ogrodzeń w miastach obowiązują wydane dotychczas zarządzenia.

b) stosowanie drutu kolczastego przy budowie ogrodzeń przy drogach publicznych można dopuszczać tylko w razie, gdy nie będzie to narażać na niebezpieczeństwo życia i zdrowia ludzi oraz zwierząt domowych.

4) Ulice, place, jezdnie, parki, plantacje i targowiska winny być doprowadzone do porządku pod względem sanitarnym. Również baczną należy zwrócić uwagę na stan sanitarny obejść przy zabudowaniach zarówno w miastach jak i w osiedlach wiejskich.

5) Od osób, które w ubiegłym roku uskuteczniły nakazane przez władze roboty nie należy żądać w bieżącym roku dokonywania dalszych remontów prócz tych, które z uwagi na niebezpieczeństwo publiczne okażą się nieodzowne.

Natomiast należy szczególną zwrócić uwagę na osoby, które wskazanych przez władze w roku ubiegłym robót nie wykonały i pociągnąć je w pierwszym rzędzie do wykonania tych robót.

6) Akcja ta ma być ciągła a nie dorywcza, należy ją prowadzić systematycznie i planowo, ma ona iść poza dzielnice o charakterze reprezentacyjnym oraz główne szlaki i dotrzeć w głąb osiedli, do ich krańców, zazwyczaj jeszcze bardziej potrzebujących uporządkowania.

P. Wojewoda (P. Komisarz na m. st. Warszawę) zechce wydać bezzwłocznie zarządzenia przedewszystkiem we wskazanym kierunku, bacząc by dotyczące władze wyznaczały odpowiednie terminy do wykonania nakazanych robót przy określaniu ich kolejności.

Skuteczność wydanych zarządzeń i postępy prac w kierunku podniesienia wyglądu i stanu sanitarnego osiedli śledzić i sprawdzać będę osobiście.

Sławoj Składkowski, Minister.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

POMOCE NAUKOWE W PRACY AKCJI KATOLICKIEJ.

We wszelkiem racjonalnie prowadzonem nauczaniu poglądowość zdobyła dziś niezaprzeczone prawa. Nauczyciel i każdy, ktokolwiek prowadzi pracę społeczną i kulturalno-oświatową, wiedzą dobrze, jak bardzo ułatwioną mają swą pracę, jeżeli wykładany temat zilustrować mogą odpowiedniemi obrazami. Niestety wydawnictwa większych obrazów są niedostępne ze względu na swą dość wysoką cenę. Rozwiązuje tę trudność całkowicie i najlepiej odpowiednio dostosowany do naszych warunków wsi i miasta aparat projekcyjny. Pozwala on słuchaczom „na własne oczy“ oglądać to, czego tak realnie i dokładnie, jak to czyni obraz na ekranie, nie potrafi przedstawić ani pismo, ani książka, ani żywe słowo najlepszego nawet mówcy. W Polsce niestety dotychczas zrobiliśmy bardzo mało, żeby tym, którzy pracują na polu oświaty, umożliwić posługiwanie się projekcją. Na rynku krajowym dotychczas prawie niepodzielnie panuje aparat projekcyjny i filmowe przezrocza, wytwarzane przez firmę żydowską „Ornak“ w Warszawie. O zasięgu tej firmy świadczy broszura, wydawana przez nią, w której czytamy: „Następujące instytucje państwowe, samorządowe oraz organizacje społeczne korzystają już z aparatów projekcyjnych i filmów-przezroczy „Ornak“: Ministerstwa: Spraw Wojskowych, Spraw Zagranicznych, Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Opieki Społecznej oraz podwładne im instytucje i urzędy, Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, Liga Morska i Kolonjalna, Polski Czerwony Krzyż, Światowy Związek Polaków z Zagranicy, Straż graniczna, Samorządy miejskie i wiejskie, zakłady użyteczności publ., organizacje rolnicze, przemysłowe i rzemieślnicze, wreszcie szkoły i placówki oświatowe wszelkiego typu“. A więc aparaty projekcyjne i przezrocza z odczytami z historji polskiej, z zakresu nauki o obywatelstwie, z literatury i przysposobienia wojskowego, a nawet takie tematy, jak życie Pana Jezusa, życie Matki Najśw., przeparowała nam firma żydowska.

Aparaty projekcyjne.

Aby tej nienormalnej sytuacji na przyszłość zapobiec i aby organizacje Akcji Katolickiej nie powiększały i tak licznej już listy odbiorców firmy żydowskiej, Archidiecezjalny Instytut Akcji Katolickiej w Wilnie, przy pomocy fachowych sił inżynierskich,

opracował dostosowany do naszych różnych warunków wsi i miasta aparat projekcyjny pod nazwą „Wajak“. Pierwszych sto aparatów tej marki wykonanych zostało i są już one do nabycia w Składnicy Instytutu Akcji Katolickiej w Wilnie, ul. Zamkowa 6. Aparat „Wajak“, wykonany jest cały z metalu i dostosowany do wyświetlania przezroczy filmowych o znormalizowanym wymiarze 18 × 24 mm. Jako wyposażenie aparat posiada:

1. potrójny kondensator, który w połączeniu ze specjalną żarówką daje obraz jasny o równomiernem świetle,
2. objektyw bardzo jasny, około 1 : 2,8,
3. specjalna żarówka i sznur.

Uzupełnienie aparatu stanowią dwie rolki do nawijania i przesuwania filmów-przezroczy oraz płytka szklana, która dociska film w prowadnicy i nie pozwala na wygięcie się tegoż pod wpływem ciepła.

Cena aparatu w całym wyżej wymienionym komplecie 115 zł. Aparat „Wajak“ dostosowany jest do światła elektr. 6—8 wolt.

a) W miejscowościach, gdzie niema prądu elektrycznego, używać trzeba 8-mio lub 6-cio woltowego akumulatora w cenie od 65 zł. Ładuje się akumulator co 6 tygodni na około 20 odczytów godzinnych. Światło na 1 odczyt, nie licząc akumulatora, który przy dobrej obsłudze wystarczy na bardzo długo, kosztuje około 15 gr.

b) W miejscowościach, gdzie jest prąd zmienny 220 lub 120 wolt, korzystać można z sieci, przyczem potrzebny jest transformator, który włącznie z wbudowaniem do wnętrza aparatu kosztuje 20 zł. Koszt światła wówczas na 1 odczyt wynosi około 5 gr.

c) W miejscowościach ze stałym prądem, chcąc korzystać z sieci elektrycznej, należy używać opornicy w cenie około 42 zł. Prąd na 1 godzinę — odczyt w tym wypadku kosztuje około 70 gr. Opornica ta używana może być zamiast transformatora i do prądu zmiennego. Nie opłaca się to jednak, gdyż zużywa ona kilkanaście razy więcej prądu, niż transformator.

Odpowiednie akumulatory, transformatory i opornice dostarcza według w/w. warunków Składnica Archidiecezjalego Instytutu Akcji Katolickiej w Wilnie.

Przezrocza i odczyty.

Przy Archidiecezjalnym Instytucie Akcji Katolickiej w Wilnie uruchomiona też została wypożyczalnia odpowiednich do katolic-

kiej pracy społecznej filmów-przezroczy z materjałami odczytowemi. Narazie wypożyczalnia ta posiada 75 kompletów. Warunki wypożyczania są następujące: wypożyczający wpłaca 4 zł. kaucji od kompletu, pokrywa koszta ewentualnej przesyłki i opłaca 50 gr. za korzystanie z jednego kompletu w ciągu tygodnia.

Oprócz tego Instytut zapoczątkował produkcję filmów-przezroczy na tematy związane z Akcją Katolicką. Jako pierwszy temat został opracowany i wydany odczyt z przezroczami (62 obr.) o prasie katolickiej ze szczególniejszem uwzględnieniem Arch. pisma *Tygodnik Katolicki — Nasz Przyjaciel.* Cena jednego kompletu 5 zł. Przygotowane już są następne cykle przezroczy z odczytami na tematy: Ostra Brama, Św. Krzysztof, Życie Matki Najśw., Rzym, Nowe Przymierze oraz filmy z krajoznawstwa i przysposobienia rolniczego.

Archid. Instytut Akcji Katolickiej w Wilnie, uruchomiając wytwórnię fenomenalnie tanich w stosunku do swej wartości aparatów projekcyjnych i powołując do życia wypożyczalnię i wytwórnię przezroczy z odczytami, przyjść chce z pomocą w pracy społecznej Przew. Księżom Asystentom i tym wszystkim, którzy pracę Akcji Katolickiej nieraz w bardzo ciężkich warunkach prowadzą.

Ks. G. Pilecki.

STAROSTWO KRAJOWE POMORSKIE
Wydział Opieki Społecznej
Toruń, ul. Fosa Staromiejska 1

Przyjęcie niewidomych
w Zakładzie Ociemniałych
w Bydgoszczy

ODEZWA

Pomorski Wojewódzki Związek Komunalny (Starostwo Krajowe Pomorskie) utrzymuje i prowadzi w Bydgoszczy Zakład Ociemniałych, przeznaczony dla szkolenia ociemniałych chłopców i dziewcząt w wieku od 6—20 lat.

W zakładzie tym ociemniała młodzież od 6—15 roku życia pobiera naukę szkolną w zakresie 7-mio klasowej szkoły powszechnej III stopnia. Po ukończeniu nauki szkolnej kształci się młodzież zależnie od zamiłowania i zdolności w rzemiośle np. w koszykarstwie, szczotkarstwie, w pracach igliczarskich i innych zawodach np. w muzyce, w strojeniu i naprawie fortepjanów, w zawodzie organistowskim i t. p. Równolegle z nauką w rzemiośle uczęszcza młodzież do szkoły dokształcającej zawodowej. Zakończeniem

nauki w rzemiośle jest egzamin czeladniczy, składany przez wychowanków przed osobną komisją, mianowaną przez Izbę Rzemieślniczą. Jednostki, obdarzone wybitnemi zdolnościami, skierowuje się do szkół średnich.

Tym sposobem zakład wychowuje i kształci młodzież, która w przyszłości nietylko, że nie będzie ciężarem społeczeństwa i dobroczynności publicznej, ale pożytecznymi członkami Narodu i Państwa.

Szkolenie wychowanków odbywa się pod kierownictwem nauczycieli i instruktorów specjalistów. Opiekę duchową nad wychowankami sprawuje ksiądz prefekt. Troska o zdrowie wychowanków spoczywa w ręku lekarza zakładowego.

Zakład Ociemniałych w Bydgoszczy ma charakter zakładu, przeznaczonego do wychowania i kształcenia młodzieży, pochodzącej z województwa pomorskiego. Jednak Starostwo Krajowe Pomorskie w Toruniu, zdając sobie sprawę z doniosłości szkolenia niewidomych, postanowiło udostępnić swój zakład także młodzieży z innych województw.

Wnioski o przyjęcie należy nadsyłać do Starostwa Krajowego Pomorskiego w Toruniu każdego roku najpóźniej do dnia 15-go lipca.

Informacyj w sprawie wysokości opłat za szkolenie i utrzymanie udziela

Starostwo Krajowe Pomorskie
w Toruniu
ul. Fosa Staromiejska I.

REKOLEKCJE ZAMKNIĘTE DLA MATURZYSTÓW.

Dn. 12 czerwca r. b. w Domu Rekolekcyjnym w Kalwarji pod Wilnem o godz. 20-ej rozpoczną się rekolekcje dla maturzystów Sodalisów i niesodalisów. Rekolekcje trwać będą w ciągu 3-ch dni następnych.

Za utrzymanie podczas rekolekcyj każdy z uczestników płaci 8 zł. i powinien zabrać ze sobą koc, 2 prześcieradła, małą poduszeczkę i ręcznik.

Zgłoszenia należy przesyłać na ręce Ks. Bronisława Jeleńskiego, Wilno, ul. Bazyljańska 3 m. 12 do dnia 1 czerwca r. b., z zadatkiem 3 zł. na utrzymanie. Niezamożni maturzyści, którzyby nie mogli opłacić 8 zł. za utrzymanie, mogą ubiegać się o zniżkę u Ks. Jeleńskiego.

Z ŻYCIA ARCHIDIECEZJI.

Konferencja unijna i obchód 500-lecia Soboru Florenckiego w Wilnie. — W dniach 27—29 czerwca b. r. odbędzie się w Wilnie konferencja unijna i obchód 500-lecia Soboru Florenckiego. Na konferencji tej wygłoszone będą następujące referaty: „Losy unji florenckiej w Polsce i Litwie", (ks. Jan Urban T.J.), „Twórcy unji florenckiej" (ks. dr. Bolesław Radomski), „Porożumienie na soborze florenckim w sprawie Filioque" (ks. doc. Michał Morawski), „Dogmat czyśca na soborze florenckim" (ks. dr. Michał Niechaj), „Obecny stan prawny cerkwi prawosławnej w Polsce" (ks. dr. Władysław Padacz, poseł na Sejm R. P.), „Perspektywy jedności religijnej na teren. mieszanych" (ks. dziekan Antoni Zienkiewicz), „Wskazania soboru florenckiego dla czasów obecnych" (ks. Antoni Dąbrowski T. J.).

Z NIWY KOŚCIELNEJ I DUSZPASTERSKIEJ.

W KRAJU

Kursy religijne dla podoficerów garnizonu w Kielcach. — Odbyło się w Kielcach zakończenie kursu kultury religijnej dla podoficerów garnizonu kieleckiego oraz ich rodzin, zorganizowanego z inicjatywy komendanta garnizonu, a staraniem DIAK w Kielcach. Kurs odbywał się trzy razy w tygodniu od dn. 14. III. do. 15. IV. r. b., obejmując łącznie 22 wykłady (po dwie godziny dziennie). Liczba słuchaczy wynosiła przeciętnie 50 osób, przyczem w dniach wolniejszych od zajęć liczba słuchaczy osiągała bezmała sto osób. Wykłady prowadzili: ks. dr. W. Piwowarczyk — apologetyka, ks. mgr. Fr. Mazurek — historja religji, p. Jan Archita, sekretarz DIAK — wybrane zagadnienia z katolickiej etyki społecznej. Kurs zagaił i zakończył przemówieniami ks. pułk. prałat St. Cieśliński.

Na zakończenie J. E. Ks. Biskup dr. Czesław Kaczmarek, ordynarjusz diecezji kieleckiej, na Bukówce odprawił Mszę św. w asyście ks. prałata Stanisława Cieślińskiego, dziekana W. P. i ks. kan. St. Borowieckiego, dyrektora DIAK w Kielcach. Po nabożeństwie Ks. Biskup wygłosił podniosłe kazanie.

ZAGRANICĄ

Dziennik protestancki o Kościele katolickim i papieżach. — Dziennik luterański *Nya Dagligt - Allahanda*, cieszący się w całej Szwecji wielką poczytnością, zamieścił w tych dniach niezmiernie interesujący artykuł na temat Kościoła katolickiego i papiestwa.

„Doszło już do tego — pisze wspomniane pismo — że Szwed, należący do chrześcijańskiego kościoła państwowego, musi przyznać, iż zachowanie Kościoła katolickiego stanowi w danej chwili najbardziej doniosłą sprawę, jeśli chodzi o obronę kultury chrześcijańskiej. W czasach dzisiejszych, gdy pogaństwo rozszerza się na cały świat, gdy święcą triumfy barbarzyństwo i brutalność, trzeba chyba być ślepym, aby nie uznać, że przeciwstawianie się Kościoła katolickiego napływowi barbarzyństwa jest pierwszą linją obronną naszej własnej chrześcijańskiej wolności. Dlatego też protestant współczesny rozumie, że chodzi tu także i o niego samego, że dotyczy to również bezpośrednio i jego. Rozbieżność zdań i przekonań w sprawach dogmatyki chrześcijańskiej nie jest dziś sprawą najistotniejszą. Uroczyście i spo-

kojnie, z doświadczeniem i dostojeństwem zarazem, równocześnie dumnie i z pokorą głosił stary papież Ewangelję chrześcijańską. Kościół katolicki naszych dni posiada wielkich przywódców... Co za papieże! Joachim Pecci, zwany Leonem XIII, którego uprzejmy i ironiczny uśmiech niewolił estetów XIX stulecia, Józef Sarto, inaczej Pius X, uosobienie skromności i świętości. Wielki arystokrata Jakub della Chiesa czyli Benedykt XV, którego dyplomatyczne starania w czasie wojny światowej, aczkolwiek nie doprowadziły do porozumienia i pokoju, jednakże — jak to przyznawały wszystkie wojujące podówczas mocarstwa — były właściwie jedynemi krokami, poczynionemi w kierunku prawdziwego pokoju. A w ostatnich czasach Achiles Ratti, uczony bibljotekarz i utalentowany przyjaciel natury, który w chwili, gdy Mussolini przeprowadzał swą akcję rewolucyjną, uratował dla Italji i dla świata krzyż i jego znaczenie... A co za sekretarze stanu. Rampolla, Merry del Val, Gasparri, Paccelli".

W końcu składa pismo protestanckie hołd zasługom zmarłego Papieża Piusa XI. „...Pius XI był wielki. Każde wymówione przezeń słowo, każde jego orędzie i deklaracja, każda jego decyzja — wszystko miało na celu dobro Kościoła. Mówił on bardziej niż ktokolwiek inny otwarcie panom świata prawdę w oczy..."

Nowa Hiszpanja. — Narodowy syndykalizm — ustrojem społecznym Hiszpanji. Jak pod względem społeczno - organizacyjnym przedstawiać się będzie Nowa Hiszpanja?

Po zakończeniu wojny domowej w Hiszpanji, którą Ojciec św. Pius XII (w swem orędziu 16 kwietnia r. b.) nazwał „najbardziej krwawą ze wszystkich, jakie notuje historja nowożytna", powstaje problem pierwszorzędny, po jakiej linji rozwoju socjalnego pójdzie to nowe państwo, które za cenę tak straszliwych ofiar pozbyło się czerwonej zarazy. Oficjalnie zostało już stwierdzone, że nowa Hiszpanja będzie państwem narodowo - syndykalistycznem. Lecz co to znaczy?

W czasie objęcia władzy nad wojskiem narodowem przez generała Franco istniały wśród powstańców hiszpańskich dwa zasadnicze prądy społeczne, ujęte w formy organizacyjne. Pierwszy — t. zw. „Falangiści", których oficjalna nazwa brzmi „Falanga Espanola Traditionalista" (F. E. T.). Założycielem tej organizacji w dwa lata po ogłoszeniu republiki hiszpańskiej w r. 1931 był słynny José Antonio Primo de Rivera. Organizacja ta, rekrutowana głównie z pośród studentów wyższych uczelni, w ideologji swej zbliżała się do totalizmu faszystowskiego.

Druga organizacja polityczno-społeczna, akcentująca swą działalność w czasie wojny domowej — to t. zw. „Narodowi Syndykaliści", dosłownie „Juntas Ofensivas Nacional-Sindicalistas" (J. O. N. S.), powstała w Starej Kastylji, głównie w Valladolid. Jej założycielem był Onesimo Redondo, syn ubogich włościan. Organizacja ta miała na celu głównie wyzwolenie mas pracujących spod ucisku kapitalistycznego.

Obydwa te związki gen. Franco połączył (na wiosnę r. 1937) i nadał im charakter narodowo-syndykalistyczny. Hasło tych zjednoczonych organizacyj brzmi: „Walczymy dla Boga, Hiszpanji i o narodowo-syndykalistyczną rewolucję".

Formuła przysięgi, jaka obowiązuje wszystkich dziennikarzy na terenie nowej Hiszpanji, ilustruje dosadnie nastawienie ideowe, obecnie tam panujące. Oto jej treść: „Ja

niżej podpisany przysięgam w obliczu Boga, że będę wiernie przestrzegał wszystkiego, co ma służyć dla pojednania i wielkości narodu hiszpańskiego — oraz przysięgam, że dochowam we wszystkich swych poczynaniach wierności zasadom narodowo-syndykalistycznym i nigdy nie dopuszczę, aby fałszywa ambicja, lub brak honoru miały obniżyć wartość mojej pracy dziennikarskiej".

Przemiany ustrojowe, jakie mają być przeprowadzone w nowej Hiszpanji, noszą oficjalnie nazwę: *rewolucja narodowa.* Termin ten był niejednokrotnie użyty w przemówieniach samego „Caudillo" — generalissimusa Franco. Już obecnie we wszystkich główniejszych miastach Hiszpanji tworzone są „Biura Centralne Narodowego Syndykalizmu", mające przygotować nowe ustawodawstwo, które uzgodni interesy pracy i kapitału. Syndykalizm ma wziąć w obronę szerokie masy ludu pracującego, przestrzegając przytem zasadnicze wskazania moralno-społeczne, zawarte w encyklikach papieskich.

Ojciec św. Pius XII w swem orędziu do Hiszpanji (z 16 kwietnia b.r.) wypowiedział m. in. te znamienne słowa, że ufa, iż „Bóg w swem miłosierdziu raczy przeprowadzić Hiszpanję po pewnej drodze jej tradycyjnej i katolickiej wielkości".

Korespondent medjolańskiej *Italji* Marco Maffei zamieścił w tych dniach ciekawą korespondencję z Bilbao, w której daje wyraz nadziei, że „nowa Hiszpanja, powstająca do nowego życia, potrafi nareszcie uzgodnić interesy kapitału z potrzebami pracobiorców, że rozstrzygnie pomyślnie wielki problem społeczny naszych czasów. Za cenę krwi i męki olbrzymich mas ludu hiszpańskiego, na którym ręka wojującego komunizmu Moskwy sięgając aż na drugi kraniec Europy, próbowała przeprowadzić potworny eksperyment, trzeba naprawdę stworzyć coś lepszego dla pracujących mas. Za cenę takich ofiar, jak 20.000 zrujnowanych świątyń Hiszpanji i 300.000 pomordowanych osób cywilnych, nie licząc tysięcy umęczonych sług Bożych — za taką cenę należy wreszcie ludziom pracy w tym tragicznym kraju zapewnić lepszą dolę. Należy ufać że nowa Hiszpanja będzie państwem katolickiem, uwzględniającem w całej pełni potrzeby ludu pracującego — że będzie państwem, w którego instytucjach zostanie zrealizowany nakaz sprawiedliwości Chrystusowej".

„Osservatore Romano" zapytuje. — Z inicjatywy władz faszystowskich sporządzono w tych dniach spis znakomitych i zasłużonych osobistości na Sycylji, których wspomnienie ma być szczególnie uroczyście obchodzone. Listę tę podała następnie prasa włoska, m. in. „Osservatore Romano". W związku z tem organ watykański stwierdza, że spis nie jest kompletny, gdyż nie figuruje na nim nazwisko wielkiego kardynała Dusmet, rodem z Sycylji. „Ciekawe jest także — pisze „Osservatore Romano" — dlaczego tego zaszczytu nie dostąpił żaden ze Świętych, pochodzących również ze Sycylji?"

Drukowano za zezwoleniem J. E. Księdza Arcybiskupa - Metropolity.

Wydawca: KURJA METROPOLITALNA WILEŃSKA.

Redaktor: KS. JÓZEF PONIATOWSKI.

Drukarnia Archidiecezjalna w Wilnie.